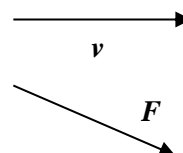

58. ročník Fyzikálnej olympiády
v školskom roku 2016/2017
Okresné kolo kategórie F
Texty úloh

Pre riešenie 3. úlohy je vhodný milimetrový papier formátu A5

Pomocná informácia k riešeniu úloh: V textoch úloh sa používa pojem vektor, napr. vektor sily, vektor rýchlosti. Pri presnom vyjadrovaní veličín vo fyzike je potrebné odlišovať veličiny, ktoré sú dané len veľkosťou, napr. čas t , objem V , hustota ρ , nazývame ich skaláry, a veličiny, ktoré okrem veľkosti majú aj smer, napr. sila F , rýchlosť v , moment sily M , ktoré nazývame vektory. Všetky fyzikálne veličiny v textoch píšeme kurzívou, skalárne veličiny len obyčajnou kurzívou, vektorové veličiny tučnou kurzívou. Geometricky vektor znázorňujeme orientovanou úsečkou, ktorej veľkosť v istej mierke vyjadruje veľkosť veličiny, napr. veľkosť sily $F = 32 \text{ N}$, veľkosť rýchlosti $v = 8,9 \text{ m/s}$, úsečka a šípka vyznačujú smer vektorovej veličiny. Na obrázku vpravo je znázornená sila (vektor) F , rýchlosť (vektor) v .

1. Sladká ľadová hádanka

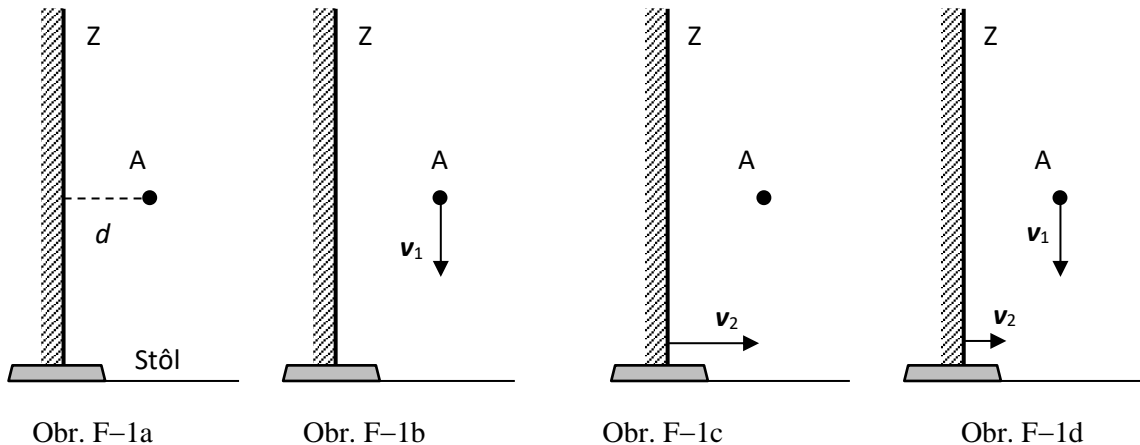
Žiačka základnej školy sa rozhodla oslavu svojich narodenín spestriť ľadovou hádankou. Vodu s objemom $V_v = 230 \text{ ml}$ nechala zamrznúť v špeciálnej plastovej forme na ľad v tvare malého ľadového člna s vnútorným objemom člna (dutiny) $V_d = 150 \text{ ml}$. Takto vyrobený ľadový čln vložila do vane s vodou.

- Vysvetli akú polohu zaujme čln vzhľadom na hladinu vody vo vani.
- Vnútornú dutinu člna vyplníme po jeho okraj vodou z vane. Ako sa zmení poloha člnu vzhľadom na stav v predchádzajúcom prípade? Nakresli obrázok a svoju odpoveď fyzikálne zdôvodni.
- Urči pomer $p_1 = V_p/V$ medzi objemom V_p ponorenej časti ľadového člna a jeho celkovým objemom V (vrátane dutiny). Hodnotu pomeru p_1 vyjadri aj v %. Aká je hodnota p_2 tohto pomeru pre prípad b)?
- Aký maximálny počet n cukríkov, ktoré boli sladkou odmenou pre úspešného riešiteľa, je možné vložiť do prázdneho člna tak, aby sa nepotopil? Hmotnosť jedného cukríka $m_c = 5,0 \text{ g}$.
- Oslávkyňa sa rozhodla n cukríkov z člna rozdeliť medzi 28 spolužiakov tak, že úspešným riešiteľom dala po dva cukríky, menej úspešným po jednom. Koľko bolo úspešných riešiteľov?

Hustota vody vo vani aj vody, z ktorej bol vyrobený ľad $\rho_v = 1000 \text{ kg/m}^3$ a hustota ľadu je $\rho_l = 920 \text{ kg/m}^3$. Pozn.: Hustotu vzduchu vyplňajúceho dutinu zanedbávame.

2. Zobrazenie bodu v rovinnom zrkadle

Na stole sa nachádza zvislé zrkadlo Z a pred ním malá guľôčka – bod A. Na obr. F-1a, b, c, d sú znázornené rozličné prípady polohy a pohybu bodu A a rovinného zrkadla v pevnej vzťažnej sústave spojenjej so stolom. V každej úlohe prekresli obrázok do riešenia, uveď a fyzikálne vysvetli odpovede na otázky.

- Na obr. F-1a je znázornené rovinné zrkadlo Z a bod A vo vzdialenosti d pred zrkadliacou plochou zrkadla. Zrkadlo i bod sú v pokoji. Nakresli obraz A' bodu A v zrkadle a vymenuj vlastnosti obrazu.
- Na obr. F-1b je znázornené stojace zrkadlo Z a bod A, ktorý v istom okamihu pohybuje nadol rovnobežne s plochou zrkadla rýchlosťou $v_1 = 2,0$ m/s. Akou rýchlosťou v_1' a v akom smere sa pohybuje obraz A' bodu A v tomto prípade? Do obrázka nakresli rýchlosť (vektor) v_1' .
- Na obr. F-1c je znázornený pevný bod A a zrkadlo Z, ktoré v istom okamihu sa pohybuje kolmo na plochu zrkadla rýchlosťou $v_2 = 2,0$ m/s v smere k bodu A. Akou rýchlosťou v_2' a v akom smere sa pohybuje obraz A' bodu A v tomto prípade? Do obrázka nakresli rýchlosť (vektor) v_2' .
- Na obr. F-1d je znázornený stav, v ktorom bod A sa pohybuje zvislo nadol rovnobežne s plochou zrkadla rýchlosťou $v_1 = 2,0$ m/s a súčasne zrkadlo sa pohybuje rýchlosťou $v_2 = 1,0$ m/s v smere ku bodu A. Rýchlosti v_1 a v_2 (vektory) sú na seba kolmé. Akou rýchlosťou v' a v akom smere sa pohybuje obraz A' bodu A v tomto prípade? Do obrázka nakresli rýchlosť (vektor) v' .

3. Test automobilu

V technickom preukaze osobného automobilu sú nasledovné údaje:

- maximálny výkon $P_m = 74,0$ kW pri otáčkach motora $N_m = 6\,000$ ot/min,
- maximálna rýchlosť $v_m = 180$ km/h, ktorú dosiahne pri maximálnom výkone na vodorovnej priamej ceste za bezvetria,
- minimálna doba rozjazdu z nulovej rýchlosti na rýchlosť $v_1 = 100$ km/h je $t_1 = 10,2$ s.,
- priemer obvodu kolesa $D = 63$ cm.

Pri riešení všetkých otázok predpokladaj pohyb automobilu na vodorovnej priamej ceste (testovacia trať) za bezvetria.

- Nakresli obrázok (siluetu automobilu) pohybujúceho sa na vodorovnej priamej ceste a vyznač v ňom vektormi všetky sily pôsobiace na automobil, pričom začiatočnými bodmi vektorov vyznač približne miesta pôsobenia síl. Vektory označ značkami a opíš vlastnosti a účinky jednotlivých síl.
- Predpokladaj, že automobil vyštartoval z pokoja a rovnomerne zvyšoval svoju rýchlosť z pokoja na v_1 za čas t_1 a ďalej pokračoval konštantnou rýchlosťou v_1 až do skončenia testu. Celková doba trvania testovacej jazdy $t_T = 35$ s. Nakresli graf závislosti rýchlosti v automobilu od času t počas testovacej jazdy.
- Z grafu urči za aký čas t_0 od okamihu štartu automobil dosiahol rýchlosť $v_0 \approx 80$ km/h.
- Urči strednú rýchlosť v_s automobilu v intervale $(0, t_1)$ a celkovú dráhu s , ktorú prešiel automobil počas testovacej jazdy.
- Predpokladaj, že pri rýchlosti v_m rovnomerného pohybu automobilu jeho motor pracuje s maximálnym výkonom P_m . Urči celkovú silu odporu F_o pôsobiacu proti pohybu automobilu v tomto prípade.
- Urči počet otáčok N_k kolies automobilu za minútu pri rýchlosti v_m a urči prevodový pomer $p = N_m/N_k$.

4. Veľkonočná oblievačka

Chlapci si pripravili jednoduchú pomôcku na veľkonočnú oblievačku. Vo vrchnáku plastovej fľaše z minerálky valcovým klincom urobili otvor s priemerom $d = 2,0$ mm a fľašu naplnili vodou. Zatlačením na povrch fľaše voda tenkým prúdom striekala kolmo z povrchu vrchnáka.

Súťažili o najväčšiu výšku dostreknutia vody vo zvislom smere. Marek dosiahol so svojou fľašou rekordnú výšku $h = 2,8$ m. Učiteľ, ktorý sledoval zábavu žiakov, položil žiakom otázky a odpovede hodnotil a klasifikoval ako fyzikálnu úlohu.

- Nakresli náčrtok pokusu a vyznač v ňom dané veličiny.
- Urči rýchlosť v výtoku vody z otvoru vo vrchnáku Marekovej fľaše.
- Urči hmotnostný tok Q_m prúdu vody (hmotnosť m vody pretekajúcej cez otvor /čas t , teda $Q_m = m/t$).
- Aký objem V vody vytiekol z fľaše za dobu $t = 5,8$ s?
- Vypočítaj tlak p vody v otvore fľaše, ktorý vytvoril Marek stláčaním povrchu fľaše pri rekordnom výsledku.

Gravitačná konštanta $g = 9,8$ N/kg, hustota vody $\rho \approx 1000$ kg/m³. Trenie pri prúdení vody cez otvor vo vrchnáku a trenie vody o vzduch je zanedbateľné.

Pomôcka: Ak teleso s hmotnosťou m voľne padá z pokoja z výšky h v gravitačnom poli Zeme, má po prejení dráhy h kinetickú energiu $E_k = m v^2/2$, kde v je rýchlosť telesa na konci dráhy .

Obsah kruhu s priemerom d je $S = \pi d^2/4$.